

РОЗВИТОК СФЕРИ ЕКСПЕРТНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ОНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF THE EXPERT SERVICE SPHERE IN THE CONDITIONS OF SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL RENEWAL OF THE UKRAINE ECONOMY

УДК 332.05

<https://doi.org/10.32843/bses.50-21>

Шапошников К.С.

д.е.н., професор,
начальник відділу ДНУ
«Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України;
член наглядової ради
Причорноморського науково-дослідного
інституту економіки та інновацій

Shaposhnykov Kostiantyn

DNU «Institute for the Modernization
of the Content of Education»
Ministry of Education and Science
of Ukraine;
Black Sea Research Institute
of Economy and Innovation

У статті охарактеризовано змістовно-функціональні характеристики експертних послуг. Доведено необхідність формування механізму, що забезпечить ефективне функціонування вітчизняної сфери експертних послуг. Надано комплекс аргументів щодо її місця та ролі у реалізації стратегічного ресурсу держави, соціально-економічного та інноваційного поступу України. Обґрунтовано завдання функціонування сфери експертних послуг на національному і світовому рівнях. У контексті окреслених завдань виокремлено та конкретизовано функції сфери експертних послуг. Графічно візуалізовано взаємозв'язок функціонування цієї сфери та модернізації національної економіки. Ідентифіковано проблеми розвитку сфери експертних послуг в Україні.

Ключові слова: експертиза, експертні послуги, експерт, фінансово-господарська діяльність, механізм, інфраструктура, інституціональне середовище, модернізація, науково-технологічне оновлення.

В статті охарактеризовані змістовно-функціональні характеристики експертних послуг. Доказана необхідність формування механізму, який забезпечить ефективне функціонування вітчизняної сфери експертних послуг. Представлен комплекс аргументів щодо її місця та ролі у реалізації стратегічного ресурсу держави, соціально-економічного та інноваційного розвитку України. Обґрунтовані завдання функціонування сфери експертних послуг на національному і світовому рівнях. В контексті окреслених завдань виділені та конкретизовані функції сфери експертних послуг. Графічно візуалізована взаємозв'язок функціонування такої сфери та модернізації національної економіки. Ідентифіковані проблеми розвитку сфери експертних послуг в Україні.

Ключевые слова: экспертиза, экспертные услуги, эксперт, финансово-хозяйственная деятельность, механизм, инфраструктура, институциональная среда, модернизация, научно-технологическое обновление.

The article describes the content and functional characteristics of expert services. The necessity of forming a mechanism that will ensure the effective functioning of the domestic sphere of expert services is proved. The complex of arguments concerning its place and role in realization of the strategic resource of the state, socio-economic and innovative progress of Ukraine is given. The tasks of the field of expert services at national and world levels are substantiated. The relationship between the functioning of this sphere and the modernization of the national economy is graphically presented. Also, problems of development of the sphere of expert services in Ukraine have been identified.

Key words: expertise, expert services, expert, financial and economic activity, mechanism, infrastructure, institutional environment, modernization, scientific and technological updating.

Постановка проблеми. Трансформація економіки України на засадах технологічного оновлення формує запит на нові послуги, які дадуть змогу гармонізувати та підвищити ефективність різних видів економічної діяльності. Необхідно приділити особливу увагу дослідженню такого дієвого інструменту вирішення економічних проблем суб'єктів господарювання, як професійні експертні послуги. Експертний супровід діяльності таких суб'єктів дає змогу приймати аргументовані управлінські рішення щодо реалізації їхнього потенціалу та формування необхідного підґрунтя для майбутнього економічного успіху. Управлінські структури суб'єктів господарювання можуть скористатися висновками експертів для формування комплексної характеристики своєї діяльності, її проблем та можливостей вирішення, ідентифікувати ризики бізнес-процесів та виявити перспективні напрями розвитку. Разом із тим ефективний розвиток сфери експертних послуг залежить від динамічності процесів модернізації економіки країни. Отже, важливим є висвітлення теоретичних та практичних аспектів становлення та розвитку сфери експертних послуг з урахуванням специфіки господарського механізму національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток наукових поглядів на змістовно-функціональні характеристики експертної діяльності неможливий без вивчення наукового доробку вчених, які присвятили свої праці висвітленню проблем функціонування сфери експертних послуг. Досліджували вказані питання такі вчені, як: Т. Власова, Г. Гавриш, В. Дерій, Д. Дема, С. Євдокіменко, М. Карпенко, В. Єрмоленко, І. Кінаш, О. Кісь, О. Ковтун, І. Коломієць, С. Косенко, І. Перезовова, В. Соколовська, М. Стефаненко та ін. Віддаючи належне внеску зазначених учених у розвиток теоретико-методологічних основ здійснення експертної діяльності, слід зазначити, що подальшого наукового обґрунтування потребують питання раціонального використання експертних послуг в економічному розвитку країни.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення ролі сфери експертних послуг у забезпеченні економічного зростання економіки та обґрунтування перспективних напрямів її розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сьогодення експертні послуги є необхідною основою реалізації стратегічного ресурсу

держави, її соціально-економічного та інноваційного поступу. Активізація розвитку експертної діяльності та забезпечення широкого доступу до відповідних послуг є важливими завданнями формування організаційно-економічних основ для висхідного поступу національної економіки.

В експертних установах України проводяться різного виду експертизи, які передбачені Інструкцією про призначення та проведення судової експертизи, затвердженою Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 (останні зміни відбулися 27.07.2015) [1].

У широкому розумінні експертиза – це процедура дослідження і вирішення провідними спеціалістами певних галузей – експертами (від лат. *expertus* – досвідчений) питань, що потребують спеціальних знань у науці, техніці, економіці [4, с. 11; 5, с. 5]. Законом України «Про судову експертизу» визначено поняття судової експертизи – дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [2].

Що стосується судово-економічної експертизи – це процесуальна дія, спрямована на отримання певних доказів за допомогою процедур, використаних експертом з урахуванням його спеціальних знань із бухгалтерського обліку, оподаткування, фінансів, а також дослідження документів, облікових реєстрів, звітності, які містять фактичну інформацію, дані, події, що перебувають у провадженні.

Експертна діяльність вийшла за межі судової експертизи, і правова регламентація експертної діяльності здійснюється за допомогою численних норм, закріплених у нормативно-правових актах процесуального і матеріального законодавства різних галузей права. Чинним законодавством України передбачена правова регламентація таких несудових видів експертиз, як: наукова і науково-технічна експертиза, екологічна експертиза, експертиза цінності документів, громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади, державна експертиза земельпорядної документації, державна експертиза з енергозбереження [3].

Щодо поняття «експертна послуга», то в науковій літературі відсутній єдиний підхід до трактування його змісту. Ураховуючи усталені наукові погляди, автор запропонував своє тлумачення експертної послуги, яку необхідно розглядати через надання професійних експертних висновків зовнішніми/внутрішніми спеціалістами замовнику щодо діагностики проблем різного походження, які містять пропозиції щодо їх вирішення на основі використання сукупності спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про предмет дослідження.

До головних завдань функціонування сфери експертних послуг слід віднести такі: визначення галузевих пріоритетів та критеріїв розвитку національної економіки; формування інфраструктури безпеки суспільного життя та економічного розвитку України; створення передумов для ефективізації бізнес-процесів замовника через акумуляцію ресурсів на перспективних видах діяльності; підвищення якісних характеристик здійснення господарської діяльності замовників експертних послуг; посилення конкурентоспроможності суб'єктів вітчизняної економічної системи за рахунок вирішення виявлених експертною проблем; досягнення синергетичного ефекту від консолідованої взаємодії складових елементів господарської діяльності.

У контексті окреслених завдань слід виокремити функції сфери експертних послуг: експертне забезпечення пріоритетних напрямів розвитку національної економіки; підтримка суб'єктів економічної діяльності в реалізації потенціалу їхнього поступу; формування інститутів надання експертних послуг; здійснення підприємницької діяльності (надання експертних послуг).

Зазначені функції реалізуються сукупністю підприємств, організацій та установ, які надають експертні послуги. Інфраструктура сфери експертних послуг орієнтована на формування необхідного інституційного середовища, що забезпечує експертний супровід функціонування економіки на національному і світовому рівнях. Кожна з поданих функцій має власну сукупність методів реалізації, котрі є складовими елементами механізму функціонування сфери експертних послуг, які є взаємозалежними та діють комплексно.

Механізм реалізації змістовно-функціональних характеристик експертної діяльності орієнтований не тільки на вирішення проблем економічного розвитку окремого суб'єкта господарювання, а й є елементом складного економічного механізму на національному та глобальному рівнях. Такий механізм забезпечує організацію та гармонізацію суспільно-економічних взаємовідносин через відповідні інститути, що, своєю чергою, спирається на його взаємозв'язок з усіма соціально-економічними інститутами суспільства (рис. 1).

У суспільстві формується широкий перелік питань економічного, соціального, екологічного, культурного характеру, вирішення яких вимагає нарощення показників економічного розвитку країни, що неможливо без її трансформації на засадах науково-технологічного оновлення та зростання продуктивності економічної системи.

Отже, формується сукупність цілей розвитку національної економіки та обґрунтовується ресурсний потенціал їх досягнення, які є засадничими підвалинами функціонування сфери експертних послуг. Можна стверджувати, що функціонування сфери експертних послуг існує у вимірі

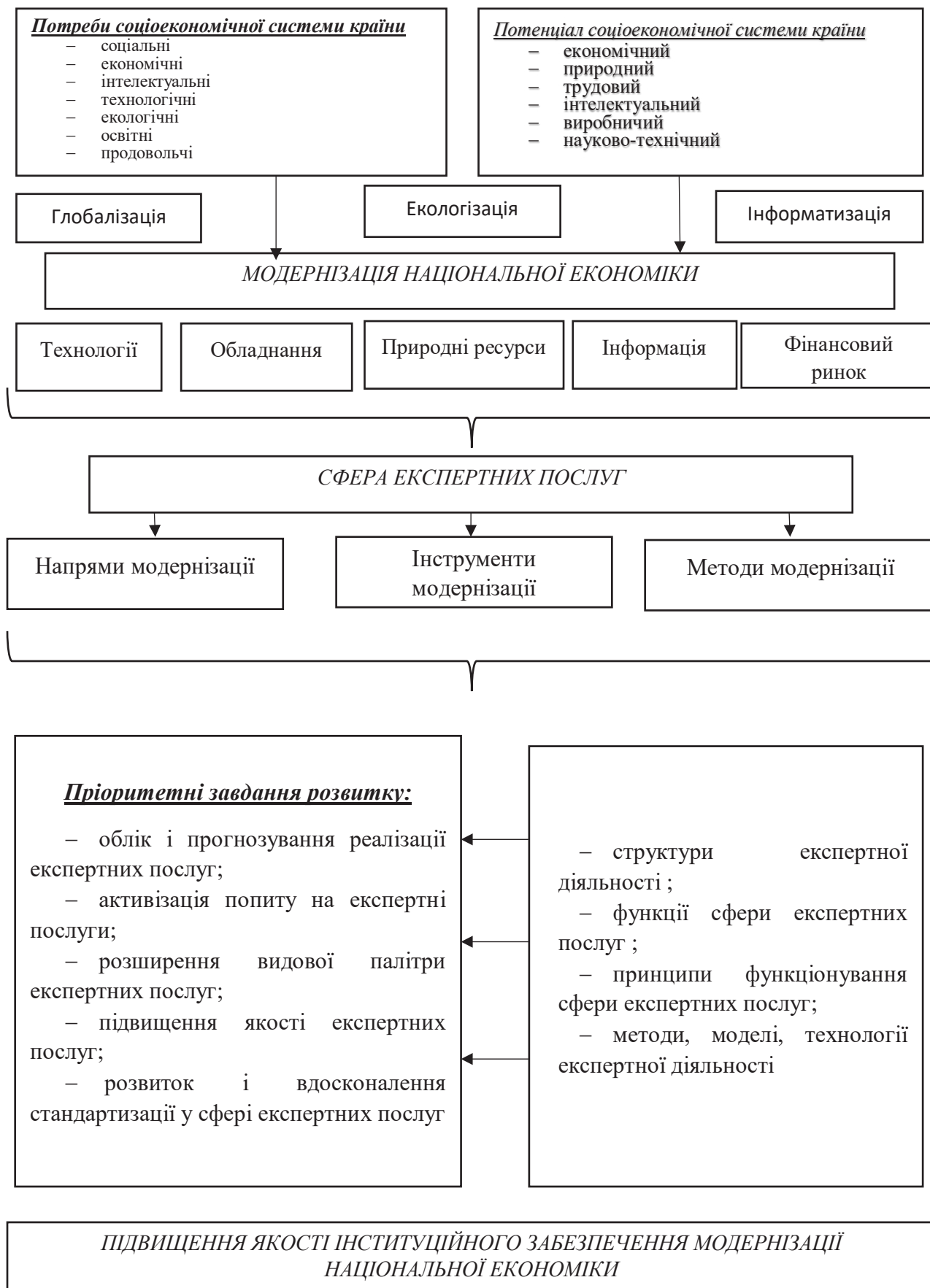

Рис. 1. Графічне представлення взаємозв'язку функціонування сфери експертних послуг та модернізації національної економіки

Джерело: складено автором

принципів та цілей економічної системи країни. Задіяність такої сфери в економічних процесах держави прямо залежить від модернізації її господарської системи та розширення взаємодії суб'єктів такої системи.

Це дасть змогу створити передумови для успішного економічного поступу України та рівноправної й гармонічної інтеграції національної економіки у глобальний економічний простір, залучення у світовий мейнстрім інноватизації, використання наукових досягнень розвинутих країн. Своєю чергою, модернізація національної економіки неможлива без експертного забезпечення розвитку її галузей. Тобто підвищення економічної результативності надання експертних послуг неможливе без формування ефективної системи взаємодії з усіма секторами економіки та органами державної влади та дає змогу отримати позитивний синергетичний ефект від установлених зв'язків.

Висновки з проведеного дослідження. Сфера експертних послуг має виконувати всі притаманні їй функції та постійно розвиватися з огляду на нові суспільно-економічні запити та турбулентний характер умов функціонування. Ефективний розвиток сфери експертних послуг ускладнений через відсутність її чіткої формалізації (винятком можна вважати судову експертизу), низьку якість менеджменту суб'єктів, що надають такі послуги, трудомісткість аналітичного опрацювання великих обсягів інформації, редуційний підхід до впровадження нових інформаційних та комунікаційних технологій. Становлення сфери експертних послуг зумовлене специфікою інституційного складника національної економіки та залежністю від тенденцій її розвитку. Саме за цих умов формується механізм функціонування сфери експертних послуг, логічно вбудований у загальну архітектуру господарського механізму країни. Ключовим чинником підвищення ефективності сфери експертних послуг як за кількісними, так і за якісними показниками функціонування є послідовне розширення форм експертної діяльності через поглиблену інтеграцію в усі сфери економічного та суспільного життя, а також удосконалення елементів власної інфраструктури та зв'язків між ними.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данилюк І.В., Дума Л.В. Сутність судово-експертної діяльності та класифікація послуг у сфері економічних досліджень. URL : <http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/pw0708.pdf> (дата звернення: 04.03.2020).
2. Просудову експертизу: Закон України (зі змінами та доповненнями). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 04.03.2020).
3. Курило В.І., Самохін А.В. Правове регулювання експертної діяльності в Україні: проблеми та шляхи розвитку. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 6. С. 66–72.
4. Романів С.Р., Романів Р.В., Данилюк І.В. Судово-бухгалтерська експертиза: теоретичний і практичний аспект : навчально-методичний комплекс. Тернопіль : ТНЕУ, 2008. 139 с.
5. Хомин П.Я., Бруханський Р.Ф. Організація судово-бухгалтерської експертизи в сільському господарстві : навчальний посібник. Тернопіль : ТАНГ, 2002. 207 с.

REFERENCES:

1. Danilyuk I.V., Duma L.V. Sushchnost' sudebno-ekspertnoy deyatel'nosti i klassifikatsiya uslug v sfere ekonomicheskikh issledovaniy. Available at: <http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/pw0708.pdf> (accessed 4 March 2020).
2. Zakon Ukrainy «O sudebnoy ekspertize»: Zakon Ukrainy (s izmeneniyami i dopolneniyami). Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (accessed 4 March 2020).
3. Kurilo V.I., Samokhin A.V. (2013) Pravovoye regulirovaniye ekspertnoy deyatel'nosti v Ukraine: problemy i puti razvitiya [Legal regulation of expert activity in Ukraine: problems and ways of development]. *Vestnik Mariupol'skogo gosudarstvennogo universiteta seriya: pravo*. vol. 6, pp. 66-72.
4. Romanov S.G., Romanov R.V., Danilyuk I.V. (2008) Sudebno-bukhgalterskaya ekspertiza: teoreticheskiy i prakticheskiy aspekt [Forensic accounting: theoretical and practical aspects]. Ternopol: TNEU. (in Ukrainian)
5. Khomin P.Ya., Brukhanskiy G.F. (2002) Organizatsiya sudebno-bukhgalterskoy ekspertizy v sel'skom khozyaystve [Organization of forensic accounting in agriculture]. Ternopol: TANG. (in Ukrainian)